

O‘ZBEKISTONNING TURIZM SOHASIDA XALQARO VA MINTAQAVIY
TASHKIOTLAR BILAN HAMKORLIGI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7831969>

Juraqulova Farangiz Turaqul qizi
Nizomiy nomidagi TDPU tarix fakulteti
3-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O‘zbekistonning turizm sohasida xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar bilan hamkorligi yoritilgan. O‘zbekistonning mustaqillikka erishgan vaqtidan to kungacha turizm sohasida xalqaro mintaqaviy tashkilotlar bilan olib borgan amkorlik yo‘lidagi yutuqlar va kamchiliklar qisman yoritib borilgan.*

Kalit so‘zlar: *Turizm, hamkorlik, IHT, YUNESKO, SHHTUNWTO, ASEAN, a loqalar, shartnomalar.*

Sovet Ittifoqi tarkibida O‘zbekiston turli tadbirlarda faol ishtirok etdi. Lekin shuni ta’kidlash joizki, o‘sha davrda O‘zbekiston SSR jahon mamlakatlari bilan faqat Markaz orqali o‘zaro aloqada bo‘lgan, buning natijasida bu munosabatlar har doim ham samarali bo‘lmagan, chunki O‘zbekiston SSRning haqiqiy manfaatlari ko‘p vaqtlarda hisobga deyarli olinmagan. O‘zbekiston mustaqil taraqqiyot yo‘liga o‘tishi munosabati bilan o‘z imtiyoz va ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda xalqaro shartnomalar tuzish imkoniyatiga ega bo‘ldi. O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Tashqi ishlar vazirligi va respublikaning xorijdagi elchixonalari vakillari ishtirokidagi yig‘ilishda xorijiy davlatlar bilan ochiq o‘zaro manfaatli muloqot olib borish zarurligini ta’kidlagan nutqi muhim ahamiyatga ega bo‘lgan. Bu xorijiy mamlakatlar bilan bo‘gan uchrashuvda bir qancha qonun va qarorlarga imzo qo‘ydi. Shu jumladan O‘zbekiston Respublikasi ochiq tashqi siyosat yuritishga tayyor ekanligini, shu munosabat bilan O‘zbekistonning tashqi siyosati jiddiy o‘zgarishlarga uchrangani, yanada ochiq, faol va tashabbuskor bo‘lib borayotganini ta’kidladi. Oliy darajadagi aloqalar tufayli O‘zbekiston xorijiy davlatlar bilan munosabatlarni tubdan yangi bosqichga ko‘tardi. Islom hamkorlik tashkiloti (IHT) eng yirik va eng nufuzli hukumatlararo musulmon tashkilotidir. O‘zbekiston Respublikasi (1996 yildan) IHTga to‘liq a‘zo bo‘lib kirgan⁶⁰. Bugungi kunda qariyb 2 milliard nafar aholiga ega 57 davlat IHTga a‘zodir.⁶¹. IHTga a‘zo davlatlar jahon islom turizm sanoatining asosiy bozori hisoblanadi. Turizm 1994-yilda IHTga a‘zo davlatlar o‘rtasida iqtisodiy va savdo hamkorligini mustahkamlash bo‘yicha harakatlar rejasida hamkorlikning 10 ta ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Bugungi kunda IHT ga a‘zo davlatlar o‘rtasida ziyorat turizmi salohiyatidan foydalanishni

⁶⁰ <https://nsp.gov.uz/outinst?id=26>

⁶¹ <https://pravacheloveka.uz/oz/news/ozbekiston-va-islom-hamkorlik-tashkiloti-hamkorlik-yolida-yana-bir-qadam>

kengaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. IHT hisobotiga ko'ra, O'zbekiston musulmon sayyohlar uchun eng jozibador bo'lgan IHTga a'zo davlatlar 10 talikka kirdi, chunki xavfsizlik va diniy ibodatlar, jumladan, islom kiyimiga bag'rikenglik, juda ko'p sonli islom madaniyati yodgorliklarining mavjudligi muhim omillar.

Turizmni rivojlantirish uchun O'zbekiston IHTga a'zo davlatlar bilan ikki tomonlama hamkorlikni yo'lga qo'yishni ma'qul ko'rdi. Ozirgi kunda ayniqsa, Quvayt bilan hamkorlik ayniqsa faol rivojlanmoqda. 2016-yil oktabr oyida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Quvayt Tashqi ishlar vaziri Shayx Saboh al-Xalid al-Hamad as-Sabah bilan Toshkent shahrida bo'lib o'tgan uchrashuvi ikki davlatning hamkorlikni rivojlantirish va kengaytirishdan o'zaro siyosiy manfaatdorligini ko'rsatdi. savdo-iqtisodiy va sarmoyaviy sohalarda hamkorlik qilish, o'z mamlakatlari ishbilarmon doiralarini aloqa o'rnatish va qo'shma loyihalarni amalga oshirishda qo'llab-quvvatlash. Bunday shartnomalar IHTga a'zo boshqa davlatlar – Amman Sultonligi, Islom Respublikasi, Pokiston, Malayziya, Turkiya Respublikasi va Birlashgan Arab Amirliklari bilan imzolangan 2019-yilning 26-mart kuni O'zbekiston bilan Birlashgan Arab Amirliklari o'rtasida umumiy qiymati 10 milliard dollarlik hamkorlik shartnomalari imzolandi⁶², turizm sohasi ustuvor vazifalardan biri bo'lganini, chunki O'zbekistonning maqbaralari va tabiati buyukdir. O'zbekiston Prezidenti tomonidan 20-martdan boshlab BAA fuqarolari uchun 30 kunlik muddatga vizasiz rejim joriy etilgani hamda tadbirkorlarga bir necha yillik vizalar 1 yil muddatga berilishi to'g'risidagi farmon imzolandi. Asosan vizalar, BAA ligining O'zbekistonga tadbirkorlik maqsadida kelgan fuqarolariga berilgan. Bu kabi jarayonlar chet el sayyohlarining yanada ko'payishiga olib keldi. O'zbekistonning diniy turizm salohiyatini yanada rivojlantirishga e'tibor qaratishi kutilmoqda. O'zbekistondagi muhim islomiy yo'nalishlarga ixtisoslashtirilgan turlarni targ'ib qilish ham turistlar oqimini oshirishga yordam beradi. ShHT a'zo davlatlar o'rtasida ham Turizm salohiyatini oshirish bo'yicha bir qancha qaror va qonunlar qabul qilingan. SHHT ga a'zo davlatlar o'rtasida Pekinda bo'lib o'tgan yig'ilishda, asosiy e'tibor turizm sanoati va uni SHHTga a'zo mamlakatlar o'rtasida takomillashtirish rejalarini ishlab chiqishga qaratildi. Shanxay hamkorlik tashkilotlari a'zolari o'rtasida turizmni rivojlantirish salohiyati juda katta. YUNESKO Insoniyatning Umumjahon moddiy va nomoddiy merosi ro'yxatidagi 143 ta moddiy va nomoddiy ob'ektlar SHHT a'zolariga to'g'ri keladi⁶³. SHHT kotibiyati hozirda Butunjahon turistik shaharlar federatsiyasi (BTShF), UNWTO va boshqa tashkilotlar bilan faol va samarali hamkorlik qilib kelmoqda. Bugungi kunda dunyoga eng ko'p turist yetkazib beruvchi davlat sifatida Xitoy nazarda tutiladi. Biroq pandemiya sababli bo'gan ba'zi bir cheklovlar sababli turistlar soning keskin kayishiga olib keldi. Bu kabi cheklovlar olib tashlangandan chetga 100 milliondan ortiq mamlakat fuqarosi sayohat qilishga tayyor. Hilton Group

⁶² <https://qalampir.uz/uz/news/uzbekiston-va-birlashgan-arab-amirliklari-%D2%B3amkorlikni-kengaytiradi-2138>

⁶³ <https://yuz.uz/uz/news/shht--turizmni-yanada-rivojlantirish-uchun-eng-yaxshi-maydon>

kompaniyasining Xitoydagi 20 ta eng katta shahar aholisida o'tkazgan so'rovlarni ko'rib, 85 foiz aholi sayohat to'g'risidagi xotiralari hayotidagi eng baxtli lahzalardan biri bo'lganligi, 90 foiz aholi cheklovlar olib tashlangandan so'ng sayohatga chiqmoqchi ekanligini va 50 foiz aholi (ya'ni har ikkinchi inson) kelajakda ko'proq sayohat qilmoqchi ekanligini bildirishgan. Bunday ShHT a'zolarida cheklovlardan charchagan sayohatchilarni o'z davlatlariga sayohat uchun jalb qilib, madaniy va turistik boyliklarini ko'rsatish imkoniyatlari mavjudligi anglatadi.

Shanxay hamkorlik tashkilotining 2025-yilgacha rivojlanish strategiyasi doirasida o'zaro turistlar oqimini ko'paytirish va turizm xizmatlari sifatini oshirishga qaratilgan sa'y-harakatlar O'zbekiston turizm sanoatining asosiy vazifasi hisoblanadi. Tojikiston, Qozog'iston, Qirg'iziston, O'zbekistonda turizmni rivojlantirish muammosi yetarlicha reklama va xorijlik sayyohlarning jahon hamjamiyatini o'ziga jalb etishga arziydigan diqqatga sazovor joylar to'g'risida yetarlicha xabardor emasligi bo'lib qolmoqda.

Ta'kidlash joizki, turizm sohasiga nisbatan yaqinda e'tibor qaratilayotganiga qaramay, ShHTga a'zo mamlakatlarda sayyohlar soni yildan-yilga jadal sur'atlarda oshib bormoqda. O'zbekistonga sayyohlar oqimining ortishi bilan kadrlar yetishmovchiligi keskin sezilmoqda. Shu munosabat bilan 2018-yilda "Ipak yo'li" xalqaro turizm universiteti tashkil etildi. BMT ekspertlari bilan birgalikda bakalavriat va magistratura uchun ta'lim dasturlari va malaka talablari ishlab chiqildi va o'qitish uchun Jahon savdo tashkilotining ispaniyalik xalqaro ekspertlari Rovirri va Vergilli hamda Italiyadan Jovanni Pietro Kavalli taklif etildi. 2020-yildan boshlab "Ipak yo'li" xalqaro turizm universitetini barqaror turizm imkoniyatlari xalqaro tarmog'i – INSTOga qo'shish bo'yicha sa'y-harakatlar boshlandi.

ASEAN Janubi-Sharqiy Osiyodagi eng yirik siyosiy va iqtisodiy hukumatlararo tashkilotdir. Turizm va sayohat raqobatbardoshlik indeksi bo'yicha jahon reytingida Singapur, Malayziya, Tailand, Kambodja, Filippin kabi davlatlar ushbu sohani rivojlantirish uchun eng jozibador sharoitga ega TOP-50 ta davlatdan joy olgan.

ASEAN xalqaro tashkilot bo'lib, O'zbekiston mustaqillikka erishgunga qadar ham hamkorlik qilgan. Islom madaniyatining mushtarakligi, Buyuk Ipak yo'lining o'rni, shuningdek, Al-Forobiy, Az-Zamaxshariy, Al-Beruniy kabi buyuk allomalar merosi ASEAN davlatlari va O'zbekiston o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning asosiy manbai hisoblanadi. 2019-yilda O'zbekiston 7 davlat, jumladan Singapur, Malayziya va Indoneziyadan sayyohlar uchun oylik ruxsatnoma bilan vizasiz rejim joriy qiladi. Bu ASEAN davlatlaridan, xususan Indoneziyadan sayyohlar oqimini sezilarli darajada oshirdi - 750 (3 barobardan ortiq); Singapur - 424 (2,5 martadan ortiq), Malayziya (2,6 marta). Malayziya fuqarolari har yili Islom arbobi Imom al-Buxoriy qabrini ziyorat qilishadi. Samarqand viloyatida joylashgan. O'zbekiston va Malayziyaning tarixiy-madaniy hamjamiyati, rivojlangan sayyohlik infratuzilmasi turizm sohasidagi ikki tomonlama hamkorlikni chuqurlashtirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Malayziya vakillari Samarqand shahrida o'tkaziladigan "Sharq taronalari" xalqaro

festivalida muntazam ishtirok etib kelmoqda. Malayziyaning “Bumiputera” turoperatorlari uyushmasi bilan hamkorlikda “Ziyorat” turizmini O‘zbekistonda targ‘ib qilish maqsadida “Road-show” o‘tkazdi. Tadbir davomida O‘zbekistonning turistik salohiyati taqdim etilib, Malayziya vakillari uchun O‘zbekistonga 2-3 kunlik tashrif buyurish imkonini beruvchi Kuala-Lumpur-Toshkent-Jidda to‘g‘ridan-to‘g‘ri “Umra Plus” yo‘nalishini rivojlantirish yo‘lga qo‘yildi. 2007-yilda Birinchi Prezidentimiz Islom Karimovning Singapurga tashrifi ikki davlat o‘rtasidagi o‘zaro manfaatli ko‘p qirrali munosabatlarni har tomonlama rivojlantirish va mustahkamlashga kuchli turtki bo‘ldi.. 2008-yildan buyon Toshkent shahrida muhim ta‘lim yo‘nalishlaridan biri turizm fakulteti bo‘lgan Singapur Menejmentni rivojlantirish instituti (MDIS) faoliyat yuritib kelmoqda va O‘zbekiston-Singapur Turizmni rivojlantirish markazining ochilish marosimi bo‘lib o‘tdi. O‘zbekistonning Singapurdagi elchixonasi. O‘zbekistonning Singapurdagi elchisi Qahramon Shakirov o‘z nutqi davomida hukumat tomonidan ko‘rilayotgan chora-tadbirlar, shuningdek, diplomatik missiyaning sa‘y-harakatlari asosida 2018 yilda Singapurdan O‘zbekistonga kelayotgan sayyohlar sonini uch baravarga oshirish mumkinligini ta‘kidladi. 2017 yilda 611 tani, 1842 kishini tashkil etdi. Kelgusida Toshkent-Singapur yo‘nalishida to‘g‘ridan-to‘g‘ri aviaqatnovlar ochilishi ikki davlat o‘rtasidagi hamkorlikni yanada chuqurlashtirishga xizmat qiladi. Aytish joizki, Indoneziyaning sobiq prezidenti janob Sukarnoning Imom Al Buxoriy qabrini ziyorat qilgani tarixiy voqea bo‘ldi. Indoneziya eng ko‘p musulmon mamlakati bo‘lib, bu davlat fuqarolari O‘zbekiston islom madaniyati merosiga katta qiziqish bildirmoqda. Xususan, Imom al-Buxoriy madrasasi yaqinida mehmonxonalar qurishni rejalashtirish, shuningdek, ziyoratchilar uchun Indoneziya tomonidan sarmoya kiritgan mehmonxonalarni yanada ko‘paytirish mamlakatimizning turizm salohiyatini yanada kengroq ochib beradi.

Kuchli raqobatdosh ustunliklarga ega bo‘lgan va ASEAN byudjetiga sezilarli moliyaviy daromad keltiruvchi turizm sanoati integratsiyani kuchaytirishda muhim omil hisoblanadi.

2017 yildan 2020 yilgacha bo‘lgan davrda O‘zbekiston tomonining tashabbusi bilan Istanbul shahrida “XXI asr tahdidlari va ma‘rifiy islomning o‘rni” mavzusida xalqaro konferensiyaning o‘tkazilishi muhim voqea bo‘ldi, unda Kamollidin Bekzodning 170 ta miniatyura nusxalari namoyish etildi. O‘zbekistonga topshirildi, shuningdek, “Xuja Mahmud Anjir Farnaviy” jome masjidida (Buxoro viloyati) Turkiya tomoni tomonidan amalga oshirilayotgan ta‘mirlash ishlari boshlandi. 2017-2021-yillarda O‘zbekiston investorga yer ajratish, kredit olish imkoniyatini osonlashtirish, 30 kunlik vizadan ozod qilish kabi qator yangi qoidalar tufayli daromadli sarmoya bo‘yicha Markaziy Osiyodagi eng jozibador davlatga aylandi. Turkiya va O‘zbekiston o‘rtasida turizmni rivojlantirish sohasida katta siljishlar kuzatilmoqda. Turk kompaniyalari turizm va mehmonxona biznesini rivojlantirish uchun yuqori malakali mutaxassislarni taklif qildi. Shuningdek, 2021 yilda Turkiyadan ziyoratchilar avgust oyida yetib kelishi

bunga yaqqol misol bo'la oladi. Xulosa o'rnida aytadigan bo'lsak, O'zbekiston Respublikasi mustaqillikning dastlabki yillaridan amalda qator xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar bilan yaqin aloqalarni o'rnatdi, tarixiy-madaniy merosni ommalashtirish, jahon turizm bozorida sayyohlik tashkilotlari va firmalarining imkoniyatlarini kengaytirish; turizmni milliy iqtisodiyotning eng daromadli tarmoqlaridan biriga aylantirish, aholi bandligini ta'minlash bo'yicha O'zbekiston Respublikasining turizm va madaniy-ma'naviy merosini tiklash sohasidagi davlat dasturlarini amalga oshirish bo'yicha kompleks amaliy ishlarni amalga oshirdi. O'zbekiston hududlarida turizmni rivojlantirish dasturlari tahlili shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonga sayyohlarning asosiy qismini mahalliy turistlar, ikkinchi o'rinda MDH davlatlari, keyin esa xorijiy turistlar tashkil etadi. Gender taqsimoti o'rtacha 54,2%, ayollar - 43,2%. Farg'ona vodiysi, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlari yuqori turistik salohiyatga ega, biroq turizm infratuzilmasi rivojlanmaganligi sababli hududlar o'rtasida muntazam avtobus qatnovi turizmni to'liq rivojlantirishga imkon bermayapti. Sayyohlar, shuningdek, nogironlar uchun qulayliklar va ziyoratgohlarda WI-FI zonalari yo'qligini ta'kidlashadi. Xalqaro bozorga chiqayotgan O'zbekiston turistik firmalari va turizm organlari axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirishda muammolarga duch keldi. Respublika hududlarida turizmni rejalashtirishga asosiy turistik resurslar haqida statistik ma'lumotlarning yo'qligi to'sqinlik qiladi.